

TYRIMAS:

Vartotojų tarpvalstybinių ginčų sprendimas: Europos mokėjimo įsakymo procedūra ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra

Šis tyrimas buvo iš dalies finansuojamas Europos Komisijos Civilinės teisenos programos lėšomis. Už šio tyrimo turinį visiškai atsako Lietuvos vartotojų institutas, ir jis niekaip negali būti traktuojamas kaip atspindintis Europos Komisijos nuomonę.

**Lietuvos vartotojų institutas
Vilnius
2011**

Turinys

IŽANGA	3
1. TRUMPA VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS EUROPOS TEISĖJE APŽVALGA.....	3
1.1. Tarpvalstybinių vartotojų ginčų Europoje statistika.....	6
1.2. Europos vartotojų teisių apsaugos teisės aktai	7
1.2.1. Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net)	8
1.2.2. Alternatyvus ginčų sprendimas (AGS).....	9
1.2.3. Kolektyvinis žalos atlyginimas.....	10
1.2.4. Individualus žalos atlyginimas	11
2. JURISDIKCIJOS NUSTATYMAS TARPVALSTYBINIUOSE VARTOTOJŲ GINČUOSE	11
3. EUROPOS MOKĖJIMO ĮSAKYMAS KAIP TARPVALSTYBINIS ŽALOS VARTOTOJAMS ATLYGINIMO MECHANIZMAS	14
3.1. Europos mokėjimo įsakymas: paskirtis ir tikslas.....	15
3.2. Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra: privalumai ir trūkumai.....	17
3.3. Lietuvos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje	20
3.4. Bulgarijos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje .	22
4. EUROPOS NEDIDELIŲ SUMŲ REIKALAVIMŲ PROCEDŪRA KAIP TARPVALSTYBINIS ŽALOS VARTOTOJAMS ATLYGINIMO MECHANIZMAS	23
4.1. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra: paskirtis ir tikslas	24
4.2. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra: privalumai ir trūkumai.....	24
4.3. Lietuvos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje	27
4.4. Bulgarijos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje .	28
IŠVADOS	29
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	31

IŽANGA

Vartotojų teisių apsauga – viena iš Europos Sąjungos (ES) politikos prioritetinių sričių, kurios vystymu siekiama užtikrinti vartotojų teisę į sveikatos apsaugą, saugą ir ekonominius interesus, teisę į informaciją, sąžiningą prekybinę praktiką, tinkamą patirtos žalos atlyginimo sistemų ir mechanizmų veikimą. Siekiant šių tikslų, ES vartotojų teisių apsaugos srityje priimti teisės aktai kiekvienam asmeniui garantuoja teisę, kad su juo būtų elgiamasi sąžiningai ir teisingai bet kuriame sandoryje, kuris yra pripažįstamas vartojimo sutartimi. Nepriklausomai nuo to, kurioje ES valstybėje narėje asmenys vartoja (gauna paslaugą ar perka), jų pagrindinės teisės turi būti vienodos.

Šio tyrimo **tikslas** – pateikti kokybinę Europos mokėjimo įsakymo ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūrų vykdymo ir įgyvendinimo analizę valstybėse kandidatėse ir valstybėse partnerėse, ypač vartotojų teisių apsaugos srityje, bei išsamiai išnagrinėti šią temą ir gerąją praktiką Lietuvoje ir Bulgarijoje, remiantis tyrimo duomenimis ir kita projekto medžiaga (seminarų pranešimais, informacinėmis brošiūromis, naujienlaiškiais ir t. t.).

1. TRUMPA VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS EUROPOS TEISĖJE APŽVALGA

Vienas iš pamatinių ES teisės aktų, nustatančių ES institucijų politikos kryptis vartotojų teisių apsaugos srityje, yra Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (Chartija)¹. Chartijos 38 straipsnyje nustatyta, kad „Sąjungos politika užtikrina aukštą vartotojų apsaugos lygį“.

Tam, kad būtų galima pasiekti Chartijoje minimą aukštą ES vartotojų teisių apsaugos lygį, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo² nustato šiuos teisėkūros prioritetus vartotojų teisių apsaugos srityje:

- Į vartotojų apsaugos reikalavimus atsižvelgiama nustatant bei įgyvendinant kitas Sąjungos politikos ir veiklos kryptis (12 straipsnis).
- Komisija savo pasiūlymuose, numatytuose 1 dalyje, dėl sveikatos, saugos, aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos dėmesį kreipia į aukšto lygio apsaugą ir ypač atsižvelgia į visas mokslo faktais pagrįstas naujoves. Pagal atitinkamą kompetenciją šio tikslo taip pat siekia Europos Parlamentas ir Taryba. (114 straipsnio 3 dalis).

---

¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2000/C 364/01) OL C 2000 12 18.

² Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 115, 2008 05 09.

- Siekdama remti vartotojų interesus ir užtikrinti vartotojų aukšto lygio apsaugą, Sąjunga padeda užtikrinti vartotojų sveikatą, saugą ir ekonominius interesus, taip pat skatinti jų teisę į informaciją, šviečiamąją veiklą ir burtis į organizacijas savo interesams ginti. (169 straipsnio 1 dalis).

Įgyvendinant šias nuostatas, Europos Parlamentas ir Taryba yra priėmę daugybę teisės aktų, kuriais yra siekiama vieningai užtikrinti pagrindines vartotojų teises visoje ES. Kaip pagrindiniai ES teisės aktai vartotojų teisių apsaugos srityje paminėtini šie:

- 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, panaikinant Reglamentą (EEB) Nr. 295/91.³
- 2002 m. gegužės 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 889/2002 dėl oro vežėjo atsakomybės nelaimingų atsitikimų atveju (Monrealio konvencija).⁴
- 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1371/2007 dėl geležinkelių keleivių teisių ir pareigų.⁵
- 2011 m. spalio 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB.⁶
- 2009 m. sausio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/122/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi, ilgalaikio atostogų produkto, perpardavimo ir keitimosi sutarčių aspektais.⁷
- 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos.⁸
- 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004.⁹

---

³ OL, L 046, 2004.

⁴ OL, L 140, 2002.

⁵ OL, L 315/14, 2007.

⁶ Naujoji direktyva ES Oficialiajame leidinyje bus paskelbta apytiksliai 2011 m. pabaigoje.

⁷ OL, L 33/10, 2009.

⁸ OL, L 376, 2006.

⁹ OL, L 149/22, 2005.

- 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas.¹⁰
- 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis.¹¹
- Kt.

Dauguma paminėtų ES teisės aktų vartotojų teisių apsaugos srityje pagal savo teisinę formą yra direktyvos¹². Direktyvose paprastai yra nustatomi tik tikslai, kuriuos turi pasiekti kiekviena valstybė narė (minimalios harmonizacijos metodas). Pačios valstybės narės pasirenka priemones, kuriomis sieks direktyvose iškeltų tikslų. Tam, kad direktyvos nuostatų poveikį pajustų ir ES piliečiai, valstybių narių įstatymų leidėjai turi patvirtinti direktyvos nuostatų perkėlimo į vidaus teisę priemones, kuriomis nacionalinė teisė pakeičiama taip, kad atitiktų direktyvoje nustatytus tikslus. Kaip savo jurisprudencijoje yra nurodęs Europos Teisingumo Teismas¹³ (ETT), direktyvos nuostatas įgyvendinančiame teisės akte privalo būti nuorodos į įgyvendinamą direktyvą. Be to, valstybės narės turi užtikrinti, kad pasirinkta priemonė:

- 1) užtikrins **efektyvų** direktyvos įgyvendinimą;
- 2) bus **teisiškai privaloma**;
- 3) yra **aiški ir tiksliai** teisiniu požiūriu.

Nors direktyvose yra nustatomi bendri visoms valstybėms narėms siektini tikslai – jų įgyvendinimo kokybė ir kiekybė išimtinai priklauso nuo valstybės narės pasirinktų įgyvendinimo priemonių. Deja, ne visos ES direktyvos valstybėse narėse yra perkeltamos ir įgyvendinamos tinkamai, todėl teisinis reguliavimas vartotojų teisių apsaugos srityje išlieka fragmentiškas ir nenuoseklus. Siekiant gerinti vartotojų teisių apsaugą ES ir užtikrinti vienodas vartotojų teises bei jų gynimo būdus visose ES valstybėse narėse, būtent vartotojų teisės srityje ES siekia naudoti visiško harmonizavimo metodą, nors tai kelia diskusijų tarp pačių valstybių narių, o ir ne visada pavyksta pasiekti visiško harmonizavimo, įgyvendinant vieną ar kitą ES teisės aktą.

Šio tyrimo kontekste taip pat svarbu pažymėti tam tikrus skirtumus tarp ES direktyvų ir reglamentų¹⁴. Su reglamento įsigaliojimu siejamos dvi teisinės pasekmės:

- 1) reglamentas tampa tiesiogiai taikomas, t.y. jo ne tik nereikia perkelti į valstybių narių nacionalinę teisę, bet ir draudžiama tai daryti;¹⁵

---

¹⁰ OL, L 80/27, 1998.

¹¹ OL L 144/19, 1997.

¹² Tai yra, teisės aktai priimti remiantis pirmine ES teise.

¹³ ETT sprendimas 207/96 *Komisija prieš Italiją*, 1997, Rink. I-6869.

¹⁴ Reglamentai yra bendrieji teisės aktai, skirti visiems ES subjektams privalomi vykdyti. Visi jie skelbiami Oficialiajame leidinyje ir įsigalioja reglamente nurodytą datą, o jei nenurodyta – 20 dieną po paskelbimo.

¹⁵ ETT sprendimas 34/73 *Variola prieš Amministrazione delle Finanze*, 1973, Rink. 981.

- 2) reglamentas tampa tiesiogiai veikiantis, t.y. asmuo gali pasiremti konkrečia reglamente įtvirtinta norma, gindamas savo teises teisme, jei ta norma aiški ir besąlyginė.¹⁶

Būtent dėl šių savybių, reglamentuose vartotojų teisių apsaugos srityje nustatomi konkretūs kompensacijų dydžiai, jų apskaičiavimo proporcijos, rūpinimasis vartotojais, kitokio pobūdžio pagalba ir įpareigojimai prekybininkams ir (ar) paslaugų teikėjams (pvz., Reglamento (EB) Nr. 261/2004 7, 8 ir 9 straipsniai; Reglamento (EB) Nr. 1371/2007 17–18 straipsniai). Todėl lyginant direktyvas ir reglamentus, pastarieji turi akivaizdų pranašumą vartotojų teisių apsaugos srityje.

Tačiau nepaisant to, kiek ir kokių ES teisės aktų, skirtų vartotojų teisei apsaugai ir vienodinimui, yra ar dar bus priimta, nei vienas iš jų negarantuoja, kad tarp vartotojo ir prekybininko (paslaugos teikėjo) ateityje nekils ginčas. Šiai dienai, deja, tenka pripažinti, kad ES lygiu egzistuojančių žalos atlyginimo vartotojams mechanizmų ir jų įgyvendinimo priemonių veiklos rezultatai nėra geri.

1.1. Tarpvalstybinių vartotojų ginčų Europoje statistika

Kaip parodė 2009 m. atliktas „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas¹⁷, aplinkybės, kuriomis vartotojai dažniausiai skundžiasi dėl produkto ir paslaugos, gali būti suskirstytos į tris pagrindines kategorijas:

- jei produktas arba paslauga neatitinka **pagrindinių kokybės standartų** arba plačiai priimto pramonės standarto;
- jei produktas arba paslauga neatitinka **standartų, dėl kurių konkrečiai susitarta**;
- **nesąžiningas** tiekėjo arba paslaugos teikėjo **elgesys**.

Su šiomis situacijomis susiduriama daugelyje produktų ir paslaugų kategorijų. 2011 m. Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinis direktoratas, padedamas Europos vartotojų centrų tinklo ir atitinkamų Komisijos tarnybų, parengė ir paskelbė Europos vartotojų centrų (ECC) tinklo 2010 m. metinę ataskaitą¹⁸. Visi šioje ataskaitoje pateikti statistiniai duomenys parengti remiantis tik ta informacija, kuri surinkta remiantis ECC nagrinėtais atvejais, todėl ji neatspindi tikrosios padėties vidaus rinkoje, kadangi kai kurie atvejai buvo išspręsti arba liko neišspręsti naudojant kitus vartotojų teisių apsaugos mechanizmus. 2010 m. beveik 33,2 proc. (10 557) visų užregistruotų skundų ir ginčų buvo susiję su transporto sektoriumi, iš kurių 57 proc.

---

¹⁶ ETT sprendimas 93/71 *Leonesio prieš Žemės ūkio ministeriją*, 1972, Rink. 287.

¹⁷ „Vartotojų teisių gynimas ES: vartotojų patirtis, suvokimas ir pasirinkimai“, 2009 m. rugpjūčio suvestinė ataskaita, „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas, p. 6.

¹⁸ Europos Sąjungos oficialiųjų leidinių biuras, Liuksemburgas, 2011, ISBN 978-92-79-18491-8 doi:10.2772/58183.

(6 038) buvo susiję su oro keleivių teisėmis, 23,7 proc. skundų pateikta dėl poilsio ir kultūros paslaugų, 11,5 proc. dėl restoranų, viešbučių ir apgyvendinimo paslaugų, 9,6 proc. dėl įvairių prekių ir paslaugų, 5,8 proc. dėl butų apstatymo, namų apyvokos įrangos ir kasdienės namų priežiūros paslaugų, 5,4 proc. dėl ryšių paslaugų, 10,8 proc. dėl kitų prekių ir paslaugų (įskaitant drabužius, būstą ir švietimą).

Tyrimo duomenimis, daugiau nei pusė skundų buvo susiję su produktais arba paslaugomis, kuriuos vartotojai įsigijo internetu. Tokia statistika nestebina žinant, kad elektroninės prekybos apimtys vis dar sparčiai auga. Atitinkamai didėja ir ginčų skaičius.

Daugiau nei 41,6 proc. ECC nagrinėtų ginčų išspręsti taikiai susitarus su prekybininku, 42,6 proc. atvejų susitarimas nepasiektas ir tik 15,5 proc. atvejų ECC perdavė nagrinėti kitai organizacijai arba institucijai. Atsižvelgiant į tai, kad ECC išsprendžia 41,6 proc. gautų vartotojų skundų, tai gali būti laikoma reikšmingu indėliu į vartotojų teisių apsaugą. Kita vertus, tai, kad sprendimas nerastas daugiau negu 42,6 proc. atvejų, gali būti vertinama kaip neigiamas rodiklis ir įtikinamas argumentas, jog Europos Sąjungoje būtina ieškoti efektyvesnių ginčų sprendimo sistemų.

1.2. Europos vartotojų teisių apsaugos teisės aktai

Europos Sąjungos teisės aktai vartotojams suteikia tam tikras teises ir garantijas, tačiau norint jomis tinkamai pasinaudoti ir gauti praktinę naudą, visoje ES turi veikti atitinkami mechanizmai, kurie užtikrintų tinkamą šių teisių įgyvendinimą. Tam, kad vartotojai galėtų nevaržomai naudotis bendros rinkos teikiamais privalumais ir turėtų pasitikėjimą perkant prekes ar paslaugas kitose ES valstybėse narėse nei jų nuolatinė gyvenamoji vieta, jiems reikia garantijų, kad patyrus žalą, bus galima siekti jos atlyginimo.

Dauguma problemų, su kuriomis susiduria vartotojai, dažnai gali būti išsprendžiamos abipusių derybų būdu tiesiogiai susisiekus su pardavėju ar paslaugų teikėju.. Tokiu būdu abi šalys sutaupo ir laiko, ir pinigų. Tačiau jei prekybininko pirminis atsakymas į vartotojo skundą yra neigiamas, vartotojai yra linkę jaustis užgautais, apgautais, jaučia nepasitenkinimą, lieka įžeisti. Jau minėto 2009 m. „Eurobarometro“ kokybinio tyrimo metu buvo nustatyta, kad šios emocijos ir jų intensyvumas yra lemiantis veiksnys vartotojui pasirenkant, ar toliau siekti žalos atlyginimo ar ne. „Vartotojai linkę apsispręsti ar imtis veiksmų, ar ne, darydami **kompromisą** tarp pastangų gauti žalos atlyginimą „**kainos**“ (laiko, rūpesčių, streso ir pastangų prasme) ir **tikėtinos „gražos“**

(naudosis jiems tuo atveju, jei ginčas bus išspręstas sėkmingai).¹⁹ Kita didelė problema, su kuria susiduria vartotojai, siekdami žalos atlyginimo, – tai trūkumas pakankamų žinių, reikalingų norint pradėti žalos atlyginimo procesą. Jei žalos atlyginimo procesas susijęs su kita valstybe, situacija tampa dar blogesnė. Kaip patvirtina pirmiau minėtame „Eurobarometro“ kokybiniame tyrime, didžioji dalis vartotojų yra įsitikinę, kad problemos, su kuriomis jie susiduria bandydami gauti žalos atlyginimą jų gyvenamosios vietos valstybėje, padidėtų kelis kartus, jei jiems tektų ieškoti informacijos apie žalos atlyginimo procedūras kitoje valstybėje. Nusprendęs ieškoti teisingumo arba reikalauti žalos atlyginimo iš pardavėjo arba paslaugos teikėjo, vartotojas gali pasirinkti, kaip ginti savo teises Europos Sąjungoje. Būtina pabrėžti keturias stambias vartotojų teisių apsaugos ES sistemas:

- Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net).
- Alternatyvus ginčų sprendimas (AGS).
- Kolektyvinis žalos atlyginimas.
- Asmeninis teisminis žalos atlyginimas (individualus teismo procesas).

1.2.1. Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net)

ECC-Net teikia paslaugas ES vartotojams, perkantiems prekes ir paslaugas Europos rinkoje, konsultuoja dėl jų, kaip ES vartotojų, teisių ir padeda spręsti ginčus su pardavėjais kitose ES valstybėse. ECC-Net – tai **visų Europos vartotojų centrų²⁰ (ECC)** tinklas, kuriame glaudžiai bendradarbiaujama padedant spręsti vartotojų ir kitose ES šalyse įsikūrusių prekybininkų ginčus. ECC teikia **nemokamas konsultacijas ir pagalbą vartotojų teisių klausimais** ES piliečiams ir vartotojams, gyvenantiems ES (taip pat Norvegijoje ir Islandijoje) ir perkantiems prekes arba paslaugas Europos rinkoje kitoje nei jų gyvenamojoje valstybėje, taip pat teikia **nemokamą ekspertų pagalbą sprendžiant vartotojų skundus** dėl ES įsikūrusio kitos nei vartotojo valstybės prekybininko.²¹

Europos vartotojų centrai nėra vartotojų ir prekybininkų ginčus nagrinėjančios institucijos. Jie teikia pagrindinę informaciją, padedančią išvengti tam tikrų problemų vartotojų teisių apsaugos srityje (prevencinė–informacinė funkcija), ir pateikia prekybininkams Europos Komisijos

---

¹⁹ „Vartotojų teisių gynimas ES: vartotojų patirtis, suvokimas ir pasirinkimai“. 2009 m. rugpjūčio suvestinė ataskaita, „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas, p. 7.

²⁰ ECC veikia 27 ES valstybėse narėse bei Norvegijoje ir Islandijoje.

²¹ Europos vartotojų centrai: kelionių patarimai ir pirkėjo vadovas ES vartotojams. Interaktyvus [žiūrėta 2011 09 15] http://ec.europa.eu/consumers/ecc/index_en.htm .

patvirtintą **standartinį skundą**²² ir tiek pirkėjams, tiek ir prekybininkams padeda spręsti iškylančius ginčus (tarpininkavimo funkcija). Jei prekybininkas gera valia nepatenkina vartotojo skunde keliamų reikalavimų (nesumoka prašomo kompensacijos ir (ar) nuostolių dydžio, sumoka, bet ne tokį, atmeta skundą kaip nepagrįstą ir kt.), ginčas gali persikelti į alternatyvias ginčų sprendimo institucijas arba teismą.

1.2.2. Alternatyvus ginčų sprendimas (AGS)

AGS priemonės, dar žinomos ir neteisminių mechanizmų pavadinimu, Europoje išsivystė, siekiant padėti piliečiams, susidūrusiems su vartotojo ginču ir negalintiems tiesiogiai susitarti su prekybininku. AGS atveju paprastai naudojamosi trečiosios šalies, pavyzdžiui, arbitro, tarpininko ar ombudsmeno, kuris padeda vartotojui ir prekybininkui rasti sprendimą, pagalba²³.

AGS privalumas yra tas, kad ši procedūra yra daug lankstesnė lyginant su teisiniu procesu. AGS procesas pasižymi tuo, kad yra daug pigesnis, greitesnis ir ne toks formalus, dėl to labiau priimtinas vartotojams, siekiantiems žalos atlyginimo.

Kelių valstybių narių įgyta patirtis rodo, kad alternatyvūs neteisminio vartotojų ginčų sprendimo mechanizmai, jei laikomasi tam tikrų esminių principų, duoda gerų rezultatų ir vartotojams, ir įmonėms: vartotojų ginčų sprendimo išlaidos yra mažesnės, o procesas trumpesnis.²⁴

Lietuvoje, pavyzdžiui, yra Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, kuri vadovaujasi ES nustatytais reikalavimais, koordinuoja institucijų veiklą vartotojų teisių apsaugos srityje ir nagrinėja vartotojų skundus. Tarnyba, vykdydama jai priskirtas funkcijas, siekia, kad kiekvienas vartotojas, kur jis begyventų – kaime ar mieste – žinotų, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba ir jos koordinavimo srityje esančios valstybės institucijos padės išspręsti jam, kaip vartotojui, iškilusias problemas.²⁵ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba ir Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija AGS mechanizmus taiko konkrečiuose paslaugų sektoriuose.

Bulgarijoje įsteigtos devynios sutaikinimo komisijos, pavaldžios Vartotojų ginčų komiteto komisijai.

Šie neteisminiai mechanizmai buvo skirtingai plėtojami visoje ES ir dėl šios priežasties priimamų sprendimų galia nėra vienoda. Kai kurie sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio, kai

²² Žalos atlyginimas: Vartotojų teisių gynimas. Vartotojo skundo forma. Interaktyvus [žiūrėta 2011 09 15]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/compl/index_en.htm.

²³ Padedant vartotojams gauti žalos atlyginimą: Alternatyvus ginčų sprendimas (AGS). Interaktyvus [žiūrėta 2011 09 15] http://ec.europa.eu/consumers/redress/out_of_court/index_en.htm.

²⁴ Generalinis sveikatos ir vartotojų apsaugos direktorato B5 skyrius „Vartotojų teisių apsauga ir žalos atlyginimas“. Komisijos rekomendacijos 98/257/EB ir 2001/310/EB dėl AGS. Interaktyvus [žiūrėta 2011 10 10] http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/28/SC28EXP_EC%20Recomm.pdf.

²⁵ Bendra informacija apie Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą. Interaktyvus [žiūrėta 2011 09 28] <http://www.vvat.lt/index.php?225846438>.

kurie privalomi tik vienai ginčo šaliai (profesionalams), o kiti – įpareigojantys abi šalis. Vartotojai dažniausiai nerimauja dėl to, jog naudojant tokį mechanizmą, sprendimas gali būti nepakankamai privalomas prekybininkui arba gali baigtis kompromisu, o tai vartotojams neatrodo patrauklu, nes jie nori „visos“ kompensacijos²⁶. Dėl šios priežasties vartotojai gali nuspręsti eiti tiesiai į teismą.

1.2.3. Kolektyvinis žalos atlyginimas

Išskiriamos dvi kolektyvinio žalos atlyginimo rūšys: **kolektyvinis AGS** ir **kolektyvinis ieškinys**. Galimybė pasidalinti bylinėjimosi išlaidas, atsakomybę ir pastangas suteikia šiam mechanizmui tam tikro pranašumo, tačiau dėl jo veikimo taip pat kyla daug klausimų. Vienas dažniausiai pasitaikančių – kaip surinkti reikiamą skaičių bendraieškovų, kad skundas arba ieškinys būtų pripažintas kolektyviniu.

Kolektyvinis ieškinys – tai plati sąvoka, reiškianti mechanizmą, kuriuo siekiama nutraukti neteisėtą verslo praktiką, nuo kurios nukentėjo ieškovų daugetas, arba užkirsti jai kelią, arba gauti tokia praktika padarytos žalos atlyginimą.²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (CPK) ²⁸49 straipsnio 5 dalyje yra numatytas grupės ieškinio institutas, tačiau dėl pernelyg lakoniško reglamentavimo ši norma praktikoje neprigijo ir geriausiu atveju yra naudojama procesinio bendrininkavimo institutu.

Bulgarijoje kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmas įtvirtintas 2006 metų Vartotojų apsaugos įstatymu. Kolektyvinį ieškinį atlyginti žalą vartotojai gali pareikšti, jei tenkinamos šios sąlygos:²⁹

- žalą patyrę vartotojai yra nustatyti ir jų yra ne mažiau nei du arba daugiau;
- individuali vartotojų patirta žala turi būti sukelta to paties gamintojo, importuotojo, verslininko arba mažmenininko ir turi kilti iš to paties pažeidimo;
- vartotojų asociacijai vartotojai turi būti tiesiogiai suteikę įgaliojimą pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo ir atstovauti teismo procese.

Šio kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmo paskirtis – gauti žalos atlyginimą bent dviem žinomiems vartotojams, kuriuos teismo procese atstovauja vartotojų asociacija. Kol kas Bulgarijos teismuose buvo pareikšta nedaug kolektyvinių ieškinių.

---

²⁶ „Vartotojų teisių gynimas ES: vartotojų patirtis, suvokimas ir pasirinkimai“. 2009 m. rugpjūčio suvestinė ataskaita, „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas, p. 11.

²⁷ „Vieninga Europos kolektyvinių ieškinių koncepcija“, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, viešos konsultacijos. Interaktyvus [žiūrėta 2011 10 10] http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/dgs_consultations/ca/docs/cr_consultation_paper_lt.pdf.

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

²⁹ Kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmų Europos Sąjungoje efektyvumo ir veiksmingumo įvertinimas, p. 17. Interaktyvus [žiūrėta 2011 10 14] http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/bg-country-report-final.pdf.

1.2.4. Individualus žalos atlyginimas

Individualus teisminis procesas yra lengviausiai vartotojų atpažįstamas ir suprantamas žalos atlyginimo mechanizmas. Kaip pagrindinį šio mechanizmo privalumą vartotojai nurodo teismo sprendimo privalomumą. Kita vertus, dauguma vartotojų šį mechanizmą taip pat sieja su didelėmis laiko ir išlaidų sąnaudomis. Be to, jei prekybininkas yra įsikūręs kitoje nei vartotojo valstybė, vartotojas gali nežinoti, į ką kreiptis ir kaip pateikti skundą ir išspręsti ginčą. Todėl šiuo metu vis aktualesnė tampa vartotojų teisių užtikrinimo problema visos ES mastu. Kai kuriose valstybėse narėse nedidelių sumų ieškiniai nagrinėjami pagal specialias procedūras, taikomas ir nacionaliniuose, ir tarptautiniuose ginčiuose. Tokiu atveju ieškovas – vartotojas – gali susidurti su papildomomis procedūromis, jei sprendimas turi būti vykdomas kitoje valstybėje narėje.³⁰

Kaip jau minėta, jei žalą atlyginti reikalaujama tarpvalstybinio pobūdžio byloje, situacija dar labiau komplikuojasi. Dėl šios priežasties vartotojai teismo keliu naudotųsi tik pačiais sunkiausiais atvejais. Tam, kad vartotojai galėtų pasinaudoti visomis individualaus teismo proceso galimybėmis tarpvalstybinio pobūdžio byloje, jie turėtų pakeisti savo požiūrį į šį procesą ir suprasti supaprastintas teismo žalos atlyginimo procedūras, kaip antai **Europos mokėjimo įsakymo** procedūrą ir **Europos nedidelių sumų reikalavimų** procedūrą.

2. JURISDIKCIJOS NUSTATYMAS TARPVALSTYBINIUOSE VARTOTOJŲ GINČUOSE

Europos mokėjimo įsakymo procedūra (EOPP) ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra (ESCP) veikia santykinai neseniai. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą³¹, pilna apimtimi visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją, taikomas nuo 2008 m. gruodžio 12 d., o 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą³², – tik nuo 2009 m. sausio 1 d. (taip pat visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją). Reglamentai taikomi dar gana neseniai, todėl vartotojai nėra spėję tinkamai susipažinti su šių Europos supaprastintų ir pagreitintų procedūrų teikiamais privalumais ir nauda tarpvalstybinio pobūdžio byloje. Vartotojai vis dar vangiai gina savo teises, naudodamiesi ES teisės siūlomomis priemonėmis.

---

³⁰ „European Small Claims Procedure“, 23rd Report of Session 2005-06, House of Lords London, p. 7.

³¹ OL, L 399, 2006.

³² OL, L 199, 2007.

Vartotojui ketinant naudotis EOPP arba ESCP procedūra siekiant žalos atlyginimo iš kitoje valstybėje įsikūrusio prekybininko, visų pirma turi būti atsakyta į du klausimus:

- 1) ar ginčas iš tiesų yra tarpvalstybinis, t.y. ar apskritai yra galimybė pasinaudoti šiomis Europos procedūromis, kadangi tiek EOPP, tiek ESCP gali būti taikomos tik tarpvalstybinių ginčų atveju;
- 2) tinkamai nustatyti jurisdikciją.

Abiejuose reglamentuose apibrėžta, kad tarpvalstybinio pobūdžio byla – tai byla, kai bent vienos iš šalių **nuolatinė gyvenamoji vieta ar nuolatinio buvimo vieta arba įprastinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje kreipiamasi į teismą**. Nuolatinė gyvenamoji arba buvimo vieta nustatoma pagal Reglamento (EB) Nr. 44/2001 („Bruselis I“) 59 ir 60 straipsnius³³.

Nei EOPP reglamente, nei ESCP reglamente (nei Reglamente „Bruselis I“) neapibrėžta **įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka**. Įdomu panagrinėti, ar nacionalinė teisė turi įtakos apibrėžiant šią sąvoką, ypač atsižvelgiant į tai, kad ir EOPP reglamento 26 straipsnyje, ir ESCP reglamento 19 straipsnyje numatyta, kad pagal šio reglamento nuostatas procedūrai taikoma valstybės narės, kurioje vykdoma procedūra, proceso teisė. Turint omenyje, kad šios taisyklės turi būti taikomos vienodai, būtų galima įrodinėti, kad pagal nacionalinę teisę ši sąvoka negali būti apibrėžiama, kadangi vienodumas taikant *lex fori* neįmanomas.³⁴

Be to, šiose dviejose aptartose procedūrose (EOPP ir ESCP) skirtingai sprendžiamas jurisdikcijos nustatymo klausimas. Reglamento, sukuriančio EOPP, 6 straipsnyje numatyta:

1. Taikant šį reglamentą, jurisdikcija nustatoma pagal atitinkamas Bendrijos teisės normas, visų pirma pagal Reglamentą (EB) Nr. 44/2001 („Bruselis I“).

2. Tačiau jei reikalavimas susijęs su sutartimi, kurią **asmuo, vartotojas, sudarė turėdamas tikslą, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija**, ir **jei atsakovas yra vartotojas**, jurisdikciją turi tik valstybės narės, kurioje atsakovas nuolat gyvena, kaip apibrėžta Reglamento (EB) Nr. 44/2001 59 straipsnyje, teismai.

Nors ESCP reglamente nėra konkrečiai įtvirtinta, kad jurisdikcija nustatoma pagal Reglamentą „Bruselis I“, tokia išvada darytina remiantis tiesioginiu šio Reglamento I priedo I skyriaus 4 dalies aiškinimu.

---

³³ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL, L 012, 2001.

³⁴ „Choosing among the three Regulations Creating a European Enforcement Order (EEO Regulation, EOP Regulation, ESCP Regulation)“, Practical Guidelines by Elena D' Alessandro. Interaktyvu [žiūrėta 2011 10.15]
http://uniroma2.academia.edu/ElenaDAlessandro/Papers/328134/Choosing_Among_the_Three_Regulations_Creating_a_European_Enforcement_Order_EEO_Regulation_EOP_Regulation_ESCP_Regulation_Practical_Guidelines.

Reglamente „Briuselis I“ yra atskiras skirsnis (II skyriaus 4 skirsnio 15–17 straipsniai) **jurisdikcijos, susijusių su vartotojų sutartimis**, klausimams. Bylose dėl sutarties, kurią asmuo, vartotojas, sudaro tokiam tikslui, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo darbu arba profesija, jurisdikcija nustatoma vadovaujantis šiuo skirsniu, nepažeidžiant 4 straipsnio ir 5 straipsnio 5 punkto, jeigu **(15 straipsnio 1 dalis)**:

- a) sutartis sudaryta dėl prekių pardavimo išsimokėtinai gražinamo dalinių įmokų kredito sąlygomis; **arba**
- b) sutartis sudaryta dėl paskolos, kuri turi būti gražinta dalimis, arba dėl bet kurios kitos formos kredito, suteikto prekių pardavimui finansuoti; **arba**
- c) visais kitais atvejais, sutartis buvo sudaryta su šalimi, vykdančia komercinę arba profesinę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susiejančia su minėta valstybe nare ar keliomis valstybėmis, įskaitant pastarąją, ir jeigu minima sutartis yra priskiriama tokios veiklos sričiai.

Jei pirmoji pastraipa yra gana aiškiai suprantama ir taikytina, trečioji atrodo daug sudėtingesnė.

2010 m. gruodžio 7 d. ETT Didžiajai kolegijai pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 1 dalies c punkto ir 3 dalies išaiškinimo³⁵. Teismas turėjo atsakyti, kokie yra minimalūs būtini reikalavimai interneto svetainei, kad joje nurodytą nagrinėjamą veiklą būtų galima laikyti „**siejama**“ su valstybe nare, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta. Šioje byloje ETT konstatavo: „Siekiant nustatyti, ar prekybininkas, apie kurio veiklą nurodoma jo paties arba tarpininko interneto svetainėje, gali būti laikomas „susiejančiu“ savo veiklą su valstybe nare, kurios teritorijoje vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą, Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnio 1 dalies c punkto prasme, reikia patikrinti, ar prieš galimą sutarties su vartotoju sudarymą iš šių interneto svetainių ir bendros prekybininko veiklos matyti, jog jis planavo sudaryti prekybos sandorius su vartotojais, turinčiais nuolatinę gyvenamąją vietą vienoje valstybėje narėje ar keliose valstybėse narėse, įskaitant tą, kurios teritorijoje šis vartotojas turi savo nuolatinę gyvenamąją vietą, ir net ketino sudarinėti sutartis su šiais vartotojais. [...] Nacionalinis teismas turi patikrinti, ar yra tokių aplinkybių. Tačiau vien to, kad prekybininko arba tarpininko interneto svetainė pasiekama valstybėje narėje, kurios teritorijoje vartotojas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, nepakanka. Taip yra ir tuo atveju, kai pateikiamas elektroninis adresas ir kiti kontaktiniai duomenys arba nuoroda apie paprastai valstybėje narėje, kurioje įsisteigęs prekybininkas, vartojamą kalbą ir (arba) naudojamą valiutą.“

---

³⁵ ETT sujungtos bylos 585/08 *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* ir 44/09 *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*, 2010.

Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 2 dalyje numatyta vartotojų teisių apsauga netiesiogiai išplečia ES teismų jurisdikcijos teritoriją, o Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 3 dalies taikymas yra išnagrinėtas ETT jurisprudencijoje. Tose pačiose pirmiau minėtose sujungtose bylose 585/08 ir 144/09 ETT buvo prašoma priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais: „Ar kelionė kroviniu laivu reiškia kelionės paketą [Reglamento Nr. 44/2001] 15 straipsnio 3 dalies prasme? [...]“

Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 3 dalies klausimu ETT konstatavo, kad „minėto 15 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti atsižvelgiant į atitinkamą reglamento Nr. 593/2008³⁶ nuostatą ir remtis **kelionės paketo** apibrėžimu, į kurį daro nuorodą šis reglamentas. [...] Todėl reikia patikrinti, ar tokia kelionė kroviniu laivu, kaip nagrinėjamoji šioje pagrindinėje byloje, atitinka tokią „kelionės paketo“ sąvoką, kaip ji apibrėžiama Direktyvoje 90/314³⁷.“

Nustačius, kad **sutartis sudaryta vartotojo** ir kad atitinkamas **atvejis yra tarpvalstybinio pobūdžio, jurisdikcija** turi būti nustatoma remiantis Reglamento „Briuselis I“ **16 straipsniu**.

Nepaisant bendrojo Reglamente „Briuselis I“ įtvirtinto jurisdikcijos principo, kad valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims bylos turi būti keliamos tos valstybės narės teismuose (2 straipsnio 1 dalis), vartotojų ginčiuose nustatomas alternatyvus teisingumas, t.y. vartotojui suteikiama teisė pasirinkti (16 straipsnio 1 dalis):

- kitai sutarties šaliai iškelti bylą valstybės narės, kurioje yra nuolatinė tos sutarties šalies gyvenamoji ar verslo vieta, teismuose **arba**
- vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose.

Tačiau **bylą vartotojui** kita sutarties šalis gali iškelti **tik** valstybės narės, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose (16 straipsnio 2 dalis).

Susitarimu Reglamento „Briuselis I“ nuostatų dėl jurisdikcijos nustatymo galima nesilaikyti. Tačiau Reglamento „Briuselis I“ 17 straipsnis turi būti aiškinamas ir suprantamas taip, kad šalims nėra leidžiama sudaryti susitarimo, kuriuo būtų apribotos Reglamento „Briuselis I“ 4 skirsnyje nustatytos vartotojo teisės. Kitaip tariant, šalys gali sudaryti tik tokį **prorogacijos susitarimą, pagal kurį gali būti nustatyta** ir narėmis nesančių valstybių teismų **jurisdikcija**.

3. EUROPOS MOKĖJIMO ĮSAKYMAS KAIP TARPVALSTYBINIS ŽALOS VARTOTOJAMS ATLYGINIMO MECHANIZMAS

---

³⁶ 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“), OL, L 177/6, 2008.

³⁷ 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų, OL, L 158, 1990.

2006 m. gruodžio 12 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, ES mastu neabejotinai įvedė tam tikrų pokyčių ne tik sprendžiant neginčytinų reikalavimų įvykdymo problemas, bet ir formuojant tarptautinius vartotojų ginčų sprendimo būdus. Tai priemonė, siūlanti greitą, efektyvą ir ekonomišką skolų, dėl kurių nekyla teisinis ginčas, grąžinimą.

Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006 įsigaliojo 2006 m. gruodžio 31 d., o pilna apimtimi taikomas nuo 2008 m. gruodžio 12 d. visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją. Šio Europos instrumento taikymas neribojamas pinigų suma, t.y. gali būti reiškiamas dėl bet kokio dydžio sumos reikalavimo.

Šios tyrimo dalies tikslas – išanalizuoti EOPP įtaką vartotojų teisių apsaugos politikai Lietuvoje ir Bulgarijoje, ypač pabrėžiant EOPP tikslą bei paskirtį, jos privalumus ir trūkumus.

3.1. Europos mokėjimo įsakymas: paskirtis ir tikslas

Mechanizmai, kuriuos vartotojų teisių apsaugos institucijos gali taikyti, siekdamos vartotojų vardu gauti žalos atlyginimą arba sudaryti geresnes galimybes žalos atlyginimui gauti, apima (tačiau neapsiriboja) galimybę kreiptis dėl teismo įsakymo atlyginti žalą civilinėje byloje³⁸. 2002 m. gruodžio 20 d. Žaliojoje knygoje dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti teigiama, kad „neginčytina tiesa yra tai, kad didelė bylų valstybėse narėse dalimi siekiama ne gauti autoritetinę nešališką sprendimą dėl ginčijamų faktinių ar teisinių aplinkybių. Vis dažniau taisykle, o ne išimtimi yra tai, kad nesant jokio ginčo kreditorius turi kreiptis į teismą tam, kad gautų vykdomąjį dokumentą ir galėtų prievartine tvarka išieškoti reikalaujamą sumą, kurios skolininkas paprasčiausiai nenori arba negali grąžinti.“³⁹.

EOPP, sudaranti galimybę kreditoriams greitai gauti vykdomuosius raštus, jei skolininkas nesiima veiksmų ir reikalavimo neginčija, taikoma kiekvienoje valstybėje narėje⁴⁰. Pavyzdžiui, LR CPK XXIII skyriuje reglamentuojami bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumai. Šis pakeitimas, kuriame numatytas daugelyje Europos valstybių žinomas ir sėkmingai taikomas teismo įsakymo institutas, įsigaliojo dar 1999 m. sausio 1 d.⁴¹ Tuo tarpu Bulgarijoje šis institutas atsirado

---

³⁸ „Rekomendacija dėl vartotojų ginčų sprendimo ir žalos atlyginimo“, EBPO (Vartotojų politika), Paryžius: Head of Publications Service, 2006, p. 25.

³⁹ „Žalioji knyga dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti“, KOM (2002) 746 galutinis, p 8.

⁴⁰ Gomez Amigo, L., „The European Order for Payment Procedure: An Example of Harmonization of the Civil Procedure in Europe“, International Association of Procedural Law, 2009 Toronto Conference, p. 1.

⁴¹ Laužikas, E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė, II tomas, Vilnius: Justitia, 2005, p. 244.

pakankamai neseniai: „naujausio Bulgarijos civilinio proceso kodekso (BCPK) priėmimą ir jame⁴² numatytą naują mokėjimo įsakymo procedūrą galima pripažinti vienais iš svarbiausių įvykių visoje Bulgarijos ginčų sprendimo srityje“⁴³.

Kadangi ši procedūra žymiai supaprastina ir pagreitina procesą bei sumažina bylinėjimosi išlaidas, ja naudojasi vis didesnis žmonių skaičius. Be to, ši procedūra taikoma ir civiliniams, ir komerciniams reikalavimams, todėl galimybę pasirinkti ir reikalauti savo teisių turi ir nacionaliniai, ir užsienio subjektai⁴⁴. Šią galimybę papildomai įtvirtina EOPP procedūra, numatyta Reglamente, nustatančiame Europos mokėjimo įsakymo procedūrą.

Pagrindinis Reglamento dėl Europos mokėjimo įsakymo tikslas yra „tarpvalstybinio pobūdžio turtinių reikalavimų nagrinėjimo supaprastinimas, pagreitinimas ir atpiginimas; laisvas Europos mokėjimo įsakymo judėjimas visose valstybėse narėse, panaikinant visas tarpines procedūras“⁴⁵. Ši procedūra sudaro galimybę išieškoti konkrečias pinigų sumas, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs tuo metu, kai pateikiamas prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą⁴⁶.

Nuo 2008 m. gruodžio 12 d. pradėjus veikti EOPP, ši procedūra jau per pirmuosius metus populiarumu aplenkė Europos vykdomojo rašto procedūrą (EEO), numatytą 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 805/2004, sukuriančiame neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą⁴⁷. Atskiri ES valstybių narių teismai per 2009 m. EOP išdavė 4–5 kartus daugiau EOP pažymų nei pažymų⁴⁸. Lietuvoje, neoficialiais duomenimis, 2009 m. išduota apie 20 EOP⁴⁹.

EOPP –a tai „specialios bendrosios kompetencijos teismų tam tikros rūšies reikalavimams taikomos procedūros. Šios procedūros paprastai nėra pritaikytos vartotojų ginčams“. Pavyzdžiui, LR CK⁵⁰ 6.363 straipsnio 4 dalis, reglamentuojanti vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumus, nustato, kad pirkėjas, kuriam buvo parduotas netinkamos kokybės daiktas savo pasirinkimu turi teisę: (1) pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu, (2)

---

⁴² Paskelbta *Valstybės žiniuose*, Nr. 59/20.07.2007, galioja nuo 2008 03 01. Naujausi pakeitimai paskelbti *Valstybės žiniuose*, Nr. 100/21.12.2010.

⁴³ Ganev, A.; Simeonov, S. Bulgaria. In *The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011*, Global Legal Group in association with CDR, p. 65.

⁴⁴ Ganev, A.; Simeonov, S. Bulgaria. In *The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011*, Global Legal Group in association with CDR, p. 66.

⁴⁵ Gumuliauskienė, L., „Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese“. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S), p. 173.

⁴⁶ Reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, 4 straipsnis, OL, L 399/1, 2006.

⁴⁷ OL, L 143, 2004.

⁴⁸ Asociacija „Lietuvos antstolių rūmai“, „Europos mokėjimo įsakymas sėkmingai taikomas atgaunant skolas“ [interaktyvus], Vilnius, 2009 [žiūrėta 2011 09 27]. <<http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1013/articlepage/6/articleid/1217>>.

⁴⁹ Vėbraitė, V., „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai“, *Teisė*, 2010, 77: 50-61, p. 54.

⁵⁰ „Vartotojų ginčų sprendimas ir žalos atlyginimas rinkoje“, EBPO (Vartotojų politika), Paryžius: Head of Publications Service, 2006, p. 25.

atitinkamai sumažinti prekės kainą, (3) per protingą terminą neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus, (4) atlyginti daikto trūkumų pašalinimo išlaidas, jeigu pardavėjui per protingą terminą jų nepašalinus trūkumus pašalino pirkėjas pats ar trečiųjų asmenų padedamas. To paties straipsnio 8 dalis nustato, kad pirkėjas vietoj minėtų reikalavimų gali vienašališkai nutraukti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. Šiuo atveju netinkamos kokybės daiktą pardavėjo reikalavimu pirkėjas turi grąžinti pardavėjo sąskaita. Pardavėjas, grąžindamas pirkėjui sumokėtą kainą, neturi teisės iš jos išskaičiuoti sumą, kuria sumažėjo daikto vertė dėl jo naudojimo ar daikto išvaizdos praradimo arba dėl kitokių aplinkybių.

Atsižvelgiant į minėtus vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumus bei Reglamente dėl EOP apibrėžtus kriterijus, darytina išvada, jog vartotojas, įsigydamas netinkamos kokybės prekę ir turėdamas aiškiai apibrėžtą spektrą jo pažeistos teisės saugiklių, EOPP galės pasinaudoti tik dėl vienos iš jų apsaugos, t. y. vienašališkai nutraukdamas sutartį ir reikalaujamas grąžinti sumokėtą kainą.

Įsivaizduokime hipotetinę situaciją: vartotojas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvoje, atostogaudamas Vokietijoje, šioje šalyje įsigijo fotoaparata. Tik grįžęs į Lietuvą, vartotojas pastebėjo, kad jo įsigyta prekė turi defektų ir yra netinkamos kokybės. Vartotojas grąžino pardavėjui netinkamos kokybės fotoaparata ir atitinkamai pareikalavo grąžinti sumokėtą kainą. Šio reikalavimo pardavėjas neįvykdė. Kadangi vartotojo piniginis reikalavimas yra konkrečiai apibrėžtas, neginčijimas, o mokėjimo terminas taip pat yra suėjęs, tai jis turi galimybę pasinaudoti EOPP ir tokiu būdu supaprastinta teismine procedūra išieškoti sumokėtą prekės kainą.

EOPP vartotojas taip pat galėtų pasinaudoti ir tuo atveju, jei per elektroninę prekybą įsigytą prekę iš kitos valstybės narės, tačiau pardavėjas prekės nepristatytų. Tokiu atveju vartotojas, naudodamasis EOPP, galėtų reikalauti iš pirkėjo priteisti sumokėtą pinigų sumą už prekę bei kitas išlaidas.

Vis dėlto EOPP neužtikrina kitų vartotojo teisių, pavyzdžiui, reikalauti pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu, atitinkamai sumažinti prekės kainą arba per protingą terminą neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus, apsaugos, nors tam tikrais atvejais, ypač kai prekės defektai nėra lengvai pastebimi, jos būtų gerokai priimtinesnės vartotojui nei vienašalis sutarties nutraukimas.

3.2. Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra: privalumai ir trūkumai

Siekdami visapusiškai išanalizuoti vieną iš galimų tarptautinio vartotojų ginčų sprendimo būdų – EOPP, toliau trumpai aptarsime jo procedūrą ir praktinio taikymo ypatumus. Prisimenant

minėtą hipotetinį pavyzdį, „iš karto reikia pabrėžti, kad ši procedūra yra fakultatyvi ir tik nuo ieškovo priklauso, kaip jis gins savo teisėtus interesus“⁵¹.

Tačiau jeigu vartotojas nusprendžia išieškoti sumokėtą prekės kainą, pasinaudodamas būtent EOPP, tai pirmas žingsnis yra – prašymo išduoti EOP padavimas. Kaip jau minėta, pagal Reglamento „Briuselis I“ 16 straipsnį vartotojai **kitai sutarties šaliai bylą gali iškelti valstybės narės, kurioje yra nuolatinė tos sutarties šalies gyvenamoji vieta, teismuose arba vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose**. Tokia padėtis yra ypač palanki vartotojui, nes, tarkim, minėtu hipotetiniu atveju vartotojas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvoje, bylą prieš nesąžiningą pardavėją galės iškelti būtent kompetentingame Lietuvos teisme pagal LR CPK nustatytas teisingumo taisykles bei remdamasis 2008 m. lapkričio 13 d. LR Civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 20 straipsniu⁵².

Lietuvoje prašymai išduoti EOP paprastai teikiami atitinkamam apylinkės teismui (LR CPK 26 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu Bulgarijoje prašymas išduoti EOP turi būti pateiktas apygardos teismui (BCPK 625 straipsnio 1 dalis).

Nustačius teisingumą, prašymas išduoti EOP teikiamas užpildant standartinę formą, kurioje nurodoma: **šalys, reikalavimo suma, jo pagrindas bei jį pagrindžiančių įrodymų apibūdinimas**. Tai reiškia, kad EOPP grindžiama bet kokiam teismų ir šalių susirašinėjimui skirtų standartinių formų naudojimu, siekiant palengvinti jos įgyvendinimą ir sudaryti sąlygas naudoti automatinį duomenų apdorojimą. Prašymo standartinė forma turi būti pildoma viena iš teismo, į kurį kreipiamasi, darbo kalbų. Tačiau bent jau pagal LR CPK 113 straipsnio 3 dalies nuostatas taip pat turi būti pridedamas ir visų teismui teikiamų dokumentų (šiuo atveju – prašymo išduoti EOP) vertimas į atitinkamą užsienio kalbą, kadangi teismo išduotas EOP kartu su ieškovo prašymu išduoti EOP turi būti siunčiamas atsakovui, esančiam kitoje ES valstybėje narėje. Šioje situacijoje tiek vartotojams, tiek kitiems proceso dalyviams labai pasitarnauja tai, kad visos dokumentų formos pagal Reglamentą yra išverstos į visas oficialiąsias ES valstybių narių kalbas ir prieinamos Europos teisminiame ATLAS civilinėse bylose.⁵³

EOP išdavimo procedūra yra pakankamai paprasta ir nereikalauja specialių teisinių žinių tinkamo teismo proceso palaikymui. Kadangi ji iš esmės vienoda visose ES valstybėse narėse, „vartotojui daugeliu atvejų nebūtina samdyti užsienio teisininkų“⁵⁴, taupomos vertimo išlaidos. Be to, pačiame Reglamente (EB) Nr. 1896/2006 (24 straipsnyje) yra įtvirtinta nuostata, jog yra

⁵¹ *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁵² Vėbraitė, V., „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai“, *Teisė*, 2010, 77: 50-61, p. 54.

⁵³ *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 137-5366.

⁵⁴ Europos teisminis ATLASAS civilinėse bylose/.

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_en.htm

neprivaloma, kad advokatas ar kitas teisininkas atstovautų ieškovui, t.y. nagrinėjamu atveju – vartotojui dėl prašymo išduoti EOP.

Pateikus prašymą išduoti EOP, teismas, kuriame toks prašymas pateiktas, kuo greičiau išnagrinėja, ar yra įvykdyti jam nustatyti reikalavimai ir ar pats reikalavimas atrodo pagrįstas. Jeigu minėti reikalavimai įvykdyti, teismas kuo greičiau ir paprastai per 30 dienų nuo prašymo pateikimo išduoda EOP, naudodamas standartinę formą (Reglamento 12 straipsnis).

Kitas veiksmas – tai išduoto EOP įteikimas atsakovui. EOP atsakovui pranešama, jog jis turi galimybę arba sumokėti nurodytą sumą, arba paprieštarauti EOP, pateikdamas teismui prieštaravimo pareiškimą per 30 dienų nuo EOP jam įteikimo. Jame pakanka nurodyti, kad jis ginčija reikalavimą; priežasčių nurodyti neprivaloma (Reglamento 16 straipsnis).

EOPP kaip tarptautinis vartotojų ginčų sprendimo būdas šioje stadijoje susiduria su keliomis problemomis. Pirmiausia, tai **atvejai, kai EOP atsakovui neįteikiamas**. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Reglamente dėl EOP nėra numatyta speciali EOP įteikimo atsakovui tvarka – tai atliekama pagal nacionalinės teisės aktus, tokiu būdu, kuris atitinka Reglamento 13, 14 ir 15 straipsniuose nustatytus reikalavimus. Įteikti gali tiek kurjeris, tiek antstolis arba tai galima padaryti registruotu paštu, tačiau kadangi kol kas Lietuvoje nenumatyta galimybė įteikti paliekant pašto dėžutėje arba paliekant pašte su pranešimu apie tai, arba elektroninėmis priemonėmis, automatiškai patvirtinančiomis apie išsiuntimą, tokie būdai negali būti taikomi, nors siekiama įteikti EOP⁵⁵. Tokiu būdu vartotojui, ginančiam savo pažeistą teisę Lietuvos teismuose, iš dalies apsunkinama galimybė įteikti EOP atsakovui ir atitinkamai didinama tikimybė jį panaikinti.

Kita minėtos stadijos problema – tai **atsakovo prieštaravimų pateikimas**. Jei prieštaravimo pareiškimas per nustatytą terminą pateikiamas, tai teismo procesas tęsiamas kilmės valstybės narės kompetentinguose teismuose, laikantis įprasto civilinio proceso taisyklių (Reglamento 17 straipsnis). Perėjimą prie įprastinio civilinio proceso reglamentuoja kilmės valstybės narės teisės aktai. Tai reiškia, kad atsakovui pateikus prieštaravimo pareiškimą (kuris gali būti ir visiškai nepagrįstas), EOP neįsiteisėja, o vartotojas, tokiu būdu siekęs, pavyzdžiui, išsiieškoti sumokėtą prekės kainą, per nustatytą terminą turės kreiptis į teismą pagal įprasto civilinio proceso taisykles, o tai praktiškai visada reiškia gerokai didesnes bylinėjimosi išlaidas, ilgesnį teisminį procesą ir sudėtingesnį teismo sprendimo vykdymą.

Jei per nustatytą terminą prieštaravimo pareiškimas nepateikiamas, kilmės teismas nedelsdamas paskelbia EOP vykdytinu, naudodamas standartinę formą (Reglamento 18 straipsnis). Nors tiesiogiai nėra kalbama apie EOP *res judicata* galią, tačiau ji turi būti suteikiama šiam

---

⁵⁵ Tamošiūnas, M., „Europos mokėjimo įsakymo procedūra – efektyvi skolų išieškojimo priemonė“ [interaktyvus], Vilnius, 2010 [žiūrėta 2011 09 27] <<http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=35747691>>.

dokumentui⁵⁶. Taip pat labai svarbu tai, kad EOP panaikinama *exequatur*, nes kilmės valstybėje narėje vykdytinas EOP kitose valstybėse narėse pripažįstamas ir vykdomas nereikalaujant vykdytinumo patvirtinimo ir nesuteikiant jokios galimybės prieštarauti jo pripažinimui (Reglamento 19 straipsnis).

Svarbu tai, kad iš vartotojo, pateikiančio vykdymui EOP kitoje valstybėje narėje, nereikalaujama jokios garantijos, išipareigojimo ar užstato, kad ir kaip tai pabrėžiama, remiantis tuo, kad jis yra kitos šalies pilietis arba tuo, kad jis nuolat ar įprastai negyvena vykdančioje valstybėje narėje⁵⁷.

Taigi, į tai atsižvelgiant, darytina išvada, kad EOPP turi pakankamai daug pranašumų, lyginant su kitomis pažeistų teisių gynimo procedūromis ir, nors ši procedūra nėra tiesiogiai skirta tarptautiniam būtent vartotojų ginčų sprendimui, ji gali būti lengvai pritaikoma ir pažeistų vartotojų teisių apsaugai tais atvejais, kai vartotojo reikalavimas yra **piniginis, aiškus ir neginčytinas**. Ja siekiama ambicingų tikslų bandant sukurti supaprastintą tvarką atgauti skolas kitoje valstybėje narėje be būtinybės naudotis kokia nors užsienio teisine priemone: kitos valstybės narės supaprastintu mokėjimo įsakymu (jei jis taikomas) arba *exequatur* procedūra. Abi procedūros reikalauja pernelyg daug išteklių⁵⁸.

3.3. Lietuvos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje

Lietuvoje Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006 įgyvendintas jau minėtu LR Civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymu (toliau – Įgyvendinimo įstatymas). Šio įstatymo 19 straipsnis nustato, kad tiek, kiek nereglamentuoja pats Reglamentas, prašymai dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo nagrinėjami pagal LR CPK XXIII skyriuje nustatytas taisykles, išskyrus šiame įstatyme nurodytas išimtis, t.y. pagal nacionaliniam teismo įsakymui skirtas taisykles. Jei vartotojas gyvena Lietuvoje ir dėl to jo reikalavimas pardavėjui ar paslaugos teikėjui, esančiam kitoje ES valstybėje narėje, remiantis Reglamento „Briuselis I“ nuostatomis, teisingas Lietuvos teismams, prašymai dėl EOP išdavimo paduodami pagal LR CPK nustatytas teisingumo taisykles (Įgyvendinimo įstatymo 20 straipsnis). **Prašymai išduoti EOP teisingi Lietuvos miestų ir rajonų apylinkių (iki 150 000 litų) arba apygardų teismams (virš 150 000 litų).**

---

⁵⁶ Vėbraitė, V., „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai“, *Teisė*, 2010, 77: 50-61, p. 57.

⁵⁷ Vėbraitė, V., „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai“, *Teisė*, 2010, 77: 50-61, p. 58.

⁵⁸ Juodkūnaitienė, V., „Europos mokėjimo įsakymas“, *Juristas*. 2009, Nr. 12: 8-14, p. 10.

Be to, prašymui dėl EOP išdavimo Lietuvoje taikomos LR CPK 434 straipsnyje nustatytos žyminio mokesčio apskaičiavimo taisyklės, t. y. mokama tik 1/4 to žyminio mokesčio, kuris būtų mokamas teikiant ieškinį ginčo teisenos tvarka. Pavyzdžiui, jeigu reikalavimo suma 10 000 litų, tai žyminis mokestis už prašymą išduoti EOP – tik 75 litai, o už ieškinio padavimą tektų mokėti 300 litų žyminį mokestį.

LR CPK 439 straipsnio 3 dalis nustato, kad gavęs skolininko prieštaravimus (EOPP atveju – atsakovo prieštaravimus dėl EOP), teismas ne vėliau kaip per 3 dienas privalo pranešti kreditoriui (ieškovui), kad šis ne vėliau kaip per 14 dienų nuo teismo pranešimo įteikimo dienos turi teisę pateikti ieškinį bei primokėti trūkstamą žyminio mokesčio dalį. Analogiškas reglamentavimas matyti ir Bulgarijos nacionalinėje teisėje, tačiau joje nustatytas gerokai ilgesnis terminas ieškiniui pateikti: jei prieštaravimas pateiktas laiku, teismas turi pranešti pareiškėjui, kad jis gali pareikšti ieškinį per vieną mėnesį sumokėdamas mokėtino žyminio mokesčio skirtumą (BCPK 415 straipsnio 1 dalis). Iš tiesų tenka pripažinti, kad LR CPK nustatytas 14 dienų terminas ieškiniui pareikšti yra gana trumpas, turint omenyje, kad kartu su ieškiniu teismui turi būti pateikti ir visi įrodymai, kuriais grindžiamas reikalavimas, bei jų vertimai. Tuo atveju, jei ieškovas (vartotojas) praleidžia šį įstatymo nustatytą terminą ieškiniui pagal įprastas proceso taisykles pareikšti, tai jam neužkerta kelio reikšti ieškinį ateityje, tačiau tokiu atveju jis praranda už prašymą išduoti EOP sumokėtą žyminį mokestį ir teikiant įprastą ieškinį jam tenka vėl sumokėti visą žyminį mokestį.

Įgyvendinimo įstatymo 24 straipsnis papildo vykdomųjų dokumentų sąrašą ir nustato, kad EOP yra laikomas vykdomuoju dokumentu. Todėl vartotojas, siekdamas išieškoti, tarkime, sumokėtą prekės kainą, ir turėdamas tiek Lietuvos, tiek kitos ES valstybės narės teismo išduotą EOP, gali kreiptis tiesiai į antstolį, jei tik atsakovas Lietuvoje turi turto.

Grįžtant prie aukščiau iškeltos problemos dėl EOP įteikimo (neįteikimo) atsakovui, paminėtina Vilniaus apygardos teismo byla, kurioje nagrinėdamas prašymą išduoti EOP, teismas pažymėjo, kad „Reglamentas tiesiogiai nereglamentuoja teismo veiksmų, kai EOP neįteikiamas atsakovui. Tačiau Reglamento 26 straipsnyje numatyta, kad visus procesinius klausimus, kurie šiame Reglamente konkrečiai nenagrinėjami, reglamentuoja nacionaliniai teisės aktai. <...>. LR CPK 431 straipsnio 3 dalis numato, kad tuo atveju, kai iškėlus bylą teisme ir priėmus teismo įsakymą paaiškėja, kad skolininko gyvenamoji ar darbo vieta nežinomos, teismas panaikina teismo įsakymą ir kreditoriaus pareiškimą palieka nenagrinėtu“⁵⁹. Taigi, nepavykus EOP įteikti atsakovui, jis būtų panaikintas.

---

⁵⁹ Bühl, L., „The European Order for Payment procedure from a German point of view“, interaktyvus [žiūrėta 2011 09 29]. < http://mmrecht.com/claim_collection/EOPF_from_a_German_POV.pdf>.

3.4. Bulgarijos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje

Vykdomo procesas remiantis ES Reglamentu Nr. 1896/2006 yra įtvirtintas Civilinio proceso kodekso 624–627 straipsniuose. Europos mokėjimo įsakymų klausimai teisingi apylinkės teismui. Byloje vietos jurisdikcija nustatoma pagal atsakovo buvimo arba nuolatinę gyvenamąją vietą, arba pagal sprendimo vykdymo vietą (pvz., kur prašoma išieškoti iš nekilnojamojo turto).

Remiantis Reglamento (EB) Nr. 1896/2006 6 straipsniu, teismo jurisdikcija nustatoma pagal Reglamento (EB) Nr. 44/2001 nuostatas. Vartotojų ginčų klausimu Reglamento Briuselis I 16 straipsnyje nustatyta svarbi nuostata, sudaranti galimybę vartotojui pasirinkti teismą ginčui spręsti. Tai gali būti arba valstybės, kurioje įsikūręs prekybininkas, teismas, arba vartotojo gyvenamosios vietos teismas.

Taigi, Bulgarijos vartotojas–ieškovas, remdamasis Reglamento (EB) Nr. 44/2001 16 straipsniu ir Reglamento (EB) Nr. 1896/2006 6 straipsniu, prašymą išduoti Europos mokėjimo įsakymą, jeigu prekybininkas–atsakovas yra įsikūręs kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, gali pateikti Bulgarijos teismui.

Jeigu pradedama Europos mokėjimo įsakymo procedūra ir atsakovas laiku pareiškia prieštaravimą, byla nenagrinėjama apylinkės teisme. Tokiu atveju byla automatiškai perduodama nagrinėti pagal bendrąsias Bulgarijos civilinio proceso teisės taisykles.

Šiame procese ieškovas turi įrodyti savo reikalaujamą teisę pagal nacionalinę Bulgarijos materialinę ir procesinę teisę.

Kitoje valstybėje narėje išduotas Europos mokėjimo įsakymas Bulgarijoje vykdomas remiantis įsakymu išdavus vykdomąjį raštą. Tai atlieka skolininko buveinės arba gyvenamosios vietos apylinkės teismas. Sprendimą teismas priima, išnagrinėjęs, ar teismo sprendimas yra *prima facie* teisėtas (Civilinio proceso kodekso 406 straipsnis). Sprendimą galima apskusti apeliacine ir kasacine tvarka. Atsisakius išduoti vykdomąjį raštą, ieškovas (kreditorius) turi teisę sprendimą apskusti, o jeigu vykdomasis raštas išduodamas, jį gali apskusti atsakovas (skolininkas) (jam pranešus apie jam pradėtą vykdomąjį procesą).

Kitoje valstybėje priimto teismo sprendimas vykdomas pagal Bulgarijos teismo sprendimų vykdymo procesą priverstine tvarka.

4. EUROPOS NEDIDELIŲ SUMŲ REIKALAVIMŲ PROCEDŪRA KAIP TARPVALSTYBINIS ŽALOS VARTOTOJAMS ATLYGINIMO MECHANIZMAS

Jau minėta, kad gindami savo pažeistas teises, vartotojai turi kelias galimybes: kilusį ginčą su prekių pardavėju arba paslaugų teikėju mėginti išspręsti derybomis, kreiptis pagalbos į vartotojų teises ginančias organizacijas, siekti alternatyvaus ginčo sprendimo arba kreiptis į teismą. Vartotojų ginčų nagrinėjimas turi būti greitas, nebrangus, o priimtas sprendimas – greitai vykdomas. Vieną iš tokių instrumentų – EOPP – jau aptarėme. Šis skyrius skirtas aptarti kitą efektyvų ir mažiausiai sąnaudų reikalaujantį būdą, kuriuo vartotojas gali apginti savo teises teisme, t.y. pasinaudoti ESCP.

2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, įsigaliojo 2007 m. rugpjūčio 1 d., tačiau pilna apimtimi visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją, taikomas tik nuo 2009 m. sausio 1 d. Tiesa, kaip tik šiuo metu yra vykdomas Europos Komisijos finansuojamas tyrimas „Tarptautinių nedidelių sumų ieškinių bylų ateitis“, kurio tikslas yra atsakyti, ar tikslinga ES galiojančią ESCP išplėsti ne ES valstybėms narėms, pvz. Turkijai ar Kanadai.

Deja tenka pasikartoti ir pripažinti, kad šiuo metu ESCP nėra labai veiksminga, kadangi esant nedidelei ieškinio sumai (ESCP ribojama **2 000 eurų reikalavimo suma, atitinkamai – 6905,60 litų arba 3 925,34 Bulgarijos levų**), vartotojai nėra linkę savo pažeistų teisių ginti teisme, nes tai gali būti ekonomiškai nenaudinga – net ir sėkmingai pasibaigus bylai, bylinėjimosi ir teismo sprendimo įvykdymo finansinės ir laiko sąnaudos gali gerokai viršyti vartotojo gaunamą nuostolių atlyginimo sumą bei nuvilti lūkesčius⁶⁰.

---

⁶⁰ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „SB Trans“ prieš SIA „TMK Industry“ (bylos Nr. L2-2014-560/2011).

4.1. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra: paskirtis ir tikslas

Bendrijoje visada buvo akcentuojama vartotojų galimybės gauti žalos atlyginimą svarba⁶¹. Dar 2002 m. gruodžio 20 d. Europos komisija priėmė Žaliąją knygą dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti.⁶² Buvo pabrėžta, kad yra neproporcingai dideli smulkių ginčų kaštai ir per ilga bylų nagrinėjimo trukmė ES.

Pirmiau aptartu Reglamentu, sukuriančiu Europos vykdomojo rašto procedūrą, įtvirtinta pirmoji vienoda civilinė procedūra neginčijamiems ieškiniams nagrinėti tais atvejais, kai nėra ginčo dėl mokėtinos sumos. Reglamentas, nustatantis **ESCP, iš tiesų sukuria išsamią rungimosi principu grindžiamą procedūrą, kuria tarpvalstybinio pobūdžio ieškiniams vartotojai gali pasinaudoti kaip pasirenkamąja priemone** kaip ir esamomis nacionalinėmis procedūromis. Priešingai nei EOP, ESCP reglamentuoja grynai ginčo teisenos bylų, kuriose atsakovas nesutinka su pareikštu ieškiniu, nagrinėjimą.

Pažymėtina tai, kad ESCP taikoma valstybės narės, kurioje vykdoma procedūra, proceso teisė. Taigi, šis reglamentavimo metodas sudaro geresnes galimybes pasinaudoti teise į teisingumą supaprastindamas tarpvalstybinio pobūdžio nedidelių sumų reikalavimų tvarką ir nepažeisdamas esminių proceso taisyklių, taip pat suteikdamas teisę veiksmingas vidaus procedūras turinčioms valstybėms narėms jas išsaugoti⁶³. Tai vienas iš naujausių ES žingsnių, siekiant užtikrinti vartotojų teisę į teisingumą ir tarpvalstybinio pobūdžio ginčų sprendimą.

Tačiau kita vertus, palikus tam tikrus esminius klausimus reglamentuoti nacionaliniams įstatymams, vartotojas gali susidurti su tam tikrais keblumais, gindamas savo pažeistas teises.

4.2. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra: privalumai ir trūkumai

ESCP reglamento preambulės 11 dalyje pažymėta, jog siekiant palengvinti procedūros pradėjimą, ieškovas turėtų pateikti prašymą, užpildydamas standartinę ieškinio formą. Tai reiškia, kad pati procedūra yra pakankamai paprasta ir aiški bei nereikalauja specialių teisinių žinių tinkamo teismo proceso palaikymui. Reglamento 10 straipsnyje pabrėžiama, jog nagrinėjant ginčus dėl nedidelių sumų, nėra privaloma, kad šalims atstovautų advokatas ar kitas teisės specialistas. Tai

---

⁶¹ Lazauskaitė, R., Individualaus vartotojo ieškinio problematika“, *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L’union Européenne : collecti* p. 118.

⁶² „Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra“, Jungtinės Karalystės Parlamentas, [žiūrėta 2011 09 27] <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldecom/118/11804.htm>> .

⁶³ 2002 m. gruodžio 20 d. „Žalioji knyga dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti“, KOM (2002) 746 galutinis, p. 49.

ypač svarbu toms valstybėms narėms, kuriose paprastai advokato dalyvavimas civilinėse bylose yra privalomas⁶⁴, kaip pvz. Italijoje, Ispanijoje ar Airijoje.

Procedūra, numatanti ESCP, kaip ir EOPP, yra alternatyvi. Todėl jei kilęs ginčas atitinka nustatytą taikymo sritį, pats vartotojas gali nuspręsti, ar naudotis šia procedūra, ar ne. Reglamento taikymo sritis ir „smulkaus ginčo“ riba nustatyta Reglamento 2 straipsnyje. Svarbu pabrėžti, kad **ieškinio suma, neskaičiuojant palūkanų, išlaidų ir sąnaudų, negali viršyti 2000 eurų**. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Reglamente nepateikiama jokių kriterijų, kaip turėtų būti nustatoma ieškinio suma. Tik pasakyta, kad į ieškinio sumą neįskaičiuojamos palūkanos, kitos išlaidos. Tad norint apskaičiuoti tikslią ieškinio sumą, reikia vadovautis valstybės narės, kurioje pareiškiamas ieškinys, nacionaline teise. Reikėtų sutikti su nuomone, kad paliekant tokį svarbų klausimą reglamentuoti nacionaliniams įstatymams, galima sudaryti sąlygas nevienodai taikyti Reglamentą valstybėse narėse. Reglamente taip pat nėra pasakyta, kaip skaičiuoti valiutų keitimo kursą, jei ieškovo reikalavimo teisė yra ne euro valiuta. Lietuvoje dėl to neturėtų kilti sunkumų, nes lito ir euro valiutų kursas yra pastovus. Kiek kebliau gali būti tose valstybėse narėse, kuriose valstybės narės valiutos ir euro keitimo kursas yra nepastovus⁶⁵.

ESCP pašalina tarpines procedūras, kurių reikia, kad pagal vienoje valstybėje narėje priimti sprendimai būtų pripažįstami ir vykdomi kitoje valstybėje narėje. Tai reiškia, kad teismo sprendimas, priimtas pagal ESCP, yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant jo pripažinimo vykdytinu ir nesuteikiant galimybės ginčyti jo pripažinimą. Tai, jog išvengiama būtinybės naudotis *exequatur* arba panašia tarpine procedūra valstybėje narėje, kurioje siekiama sprendimo vykdymo, yra reikšmingas pranašumas vartotojų teisių apsaugai. Tai – vienas iš potencialių naujosios tvarkos pranašumų.

Kadangi Reglamentas taikomas tik tarpvalstybinio pobūdžio bylose, ypatingai svarbu atsižvelgti į tokius klausimus kaip jurisdikcija ir taikytina teisė. Šie klausimai nekyla šalies vidaus bylose, kuriose nėra „užsienio elemento“. Šie klausimai neišvengiamai iškyla esant ESCP numatytais pagrindinėms aplinkybėms: viena šalis – vienoje valstybėje narėje, o kita šalis – kitoje valstybėje narėje⁶⁶. Reglamente nėra nustatyta jokių specialių teisingumo taisyklių, tad, norint pateikti ieškinį, reikia vadovautis bendromis Reglamento „Briuselis I“ teisės normomis. Kitaip nei Reglamente dėl EOPP ar Reglamente, sukuriančiame EEO, **ESCP nėra numatyta specialaus teisinio reglamentavimo dėl vartotojų sutarčių išimtinio teisingumo. Todėl kiek keistai atrodo toks reglamentų nevientisumas vartotojų teisių apsaugos srityje.**⁶⁷

⁶⁴ „European Small Claims Procedure. First Year of Operation in Ireland“, Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net), [interaktyvus] [žiūrėta 2011 09 28] <http://www.eccireland.ie/pub_reports.php> .

⁶⁵ Vėbraitė, V., „Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje“, *Teisė*. 2011, 79: 35-47, p. 43.

⁶⁶ Vėbraitė, V., „Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje“, *Teisė*. 2011, 79: 35-47, p. 37.

⁶⁷ „European Small Claims Procedure“, 23rd Report of Session, Lordų Rūmai, 2005-06. Londonas, p 24.

Atkreiptinas dėmesys, kad **ESCP galima pasinaudoti ir tais atvejais, kai viena ginčo šalis yra iš trečiosios šalies ir nors valstybėje narėje nuolat negyvena, tačiau vienoje iš valstybių narių turi filialą, agentūrą arba kitokią įmonės padalinį.** Tokiu atveju visuose su to filialo, agentūros ar įmonės padalinio veikla operacijomis susijusiuose ginčiuose bus laikoma, kad tokios šalies nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje valstybėje narėje.

Pavyzdžiui, Lietuvoje būtų galima nagrinėti bylą, jei ieškinys yra pareiškiamas atsakovui, kuris turi filialą Bulgarijoje, nors registruota pagrindinės buveinės vieta yra Rusijoje, o ieškovo – vartotoju nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne Lietuvoje.

Siekiant užtikrinti kuo operatyvesnę ir ekonomiškesnę ginčų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, Reglamentas nustato maksimalius terminus atlikti tam tikrus procesinius veiksmus (pvz., Reglamento 7 straipsnio 2 dalyje yra nustatytas 30 dienų terminas, per kurį teismas po žodinio nagrinėjimo arba po to, kai yra gauta visa reikalinga informacija, turi priimti teismo sprendimą).

Nors Reglamente daugiausia numatytos privalomos reguliavimo taisyklės, tačiau valstybėms narėms paliekama teisė spręsti, ar pagal ESCP procedūrą priimti sprendimai gali būti skundžiami apeliacine tvarka.⁶⁸ Buvo nuspręsta, kad būtų per daug sudėtinga priimti bendrą valstybėms narėms apeliacijos procedūrą, nes jos turi skirtingas teismo sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės formas⁶⁹. Tai, kad sprendimų, priimtų nagrinėjant tarpvalstybinius nedidelės vertės ginčus, apeliacijai taikomos nacionalinės kiekvienos valstybės narės teisės taisyklės, gali trukdyti pasiekti ES tikslus: sumažinti vartotojų nepasitikėjimą tarpvalstybiniais sandoriais, užtikrinti vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugą.⁷⁰

Reglamento 9 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad „visais tinkamais atvejais teismas siekia, kad šalys susitartų“. Taikus susitarimas neabejotinai ypač svarbus ginčiuose dėl nedidelių sumų. Jei susitarti įmanoma be teismo ar trečiosios šalies įsikišimo, tai būtų geriausias įmanomas sprendimas. Kai kuriais atvejais pats AGS gali būti brangus procesas. Jam būtinas arbitras, tarpininkas arba panaši šalis ir paprastai jiems turi būti sumokama. Taigi, sunku būtų rasti kitą ginčų sprendimo mechanizmą, kuris iš tiesų būtų pigesnis ir greitesnis nei numatoma ESCP⁷¹.

Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinis direktoratas (DG SANCO), 2009 m. sausio 1 d. įsigaliojus ESCP neformaliai suteikė ECC-Net papildomą funkciją – informuoti vartotojus apie tokią procedūrą ir jos galimybes⁷². Taigi, jei prekių ar paslaugų teikėjui ir vartotojui dėl kilusio ginčo nepavyko susitarti tarpininkaujant ECC (pvz., vartotojo skundas buvo atmestas

⁶⁸ Vėbraitė, V., „Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje“, *Teisė*. 2011, 79: 35-47, p. 40.

⁶⁹ „European Small Claims Procedure“, 23rd Report of Session, Lordų Rūmai, 2005-06. Londonas, p. 42.

⁷⁰ Hau, Das neue europäische Verfahren zur Betreuung geringfügiger Forderungen, *JuS* 2008, 1056

⁷¹ Lazauskaitė, R., „Individualaus vartotojo ieškinio problematika“, *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje: konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne: collecti.*, p. 123.

⁷² „European Small Claims Procedure“, 23rd Report of Session, Lordų Rūmai, 2005-06, Londonas, p. 96.

kaip nepagrįstas), tai ECC gali padrąsinti vartotoją pasinaudoti ESCP ir taip apginti savo kaip vartotojo teises teisme.

4.3. Lietuvos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje

Kaip ir Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, taip ir Reglamentas (EB) Nr. 861/2007 Lietuvoje yra įgyvendintas 2008 m. Įgyvendinimo įstatymu, kurio 25 straipsnyje nustatyta, kad tiek, kiek nustato Reglamentas, bylos dėl ESCP nagrinėjamos pagal bendrąsias Lietuvos CPK ginčo teisenos taisykles, išskyrus šiame Įstatyme nurodytas išimtis.

Teisingumas valstybės viduje nustatomas pagal bendras teisingumo taisykles, o atsižvelgiant į tai, kad ESCP taikoma tik piniginiams reikalavimams iki 2 000 eurų (atitinkamai 6905,60 litų), **visi ieškiniai pagal ESCP teisingi atitinkamam Lietuvos miesto ar rajono apylinkės teismui.**

Būtina pažymėti, kad Bulgarijoje nėra atskiros procedūros nedidelių sumų reikalavimams⁷³. Lietuvoje galima pasinaudoti privaloma specifine nedidelių sumų reikalavimų procedūra. Remiantis LR CPK 441 straipsniu, kuriame nustatomi ginčų dėl nedidelių sumų priteisimo proceso ypatumai, tokių ginčų kategorijai priskiriamos bylos dėl piniginių sumų **iki 5 000 litų (1 448.10 eurų)**. Toks ginčų vertės skirtumas, kai abiem atvejais – tiek ieškinių dėl nedidelių sumų pagal Lietuvos nacionalinę teisę, tiek ESCP vartojama ta pati sąvoka – „nedidelių sumų reikalavimas“, gali pagrįstai klaidinti vartotoją. Iki 2011 m. spalio 1 d. Lietuvoje nedidelių sumų reikalavimais nacionalinio proceso prasme buvo laikomi reikalavimai iki 1 000 litų (289.62 eurų). Todėl būtų buvę kur kas logiškiau, kad didindamas nedidelių sumų reikalavimo ribą, Lietuvos įstatymų leidėjas būtų prilyginęs ją reikalavimo sumai pagal ESCP.

Lietuvoje ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimas trunka apytiksliai nuo vieno iki trijų mėnesių. Privalomas išankstinis tarpininkavimas teisme. Nepaisant šių Lietuvos ir Bulgarijos vidaus teisės, susijusios su reikalavimais dėl nedidelių sumų, skirtumų, ESCP yra teisingi Bulgarijos ir Lietuvos apylinkių teismams⁷⁴.

---

⁷³ Ostrauskienė, V., „Europos vartotojų centro tinklo vaidmuo sprendžiant tarptautinius ginčus“, *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti*, p. 43.

⁷⁴ „Žalos vartotojams atlyginimas – Bulgarija“, Europos Komisija, Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinis direktoratas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 09 27]
<http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/MS_fiches_Bulgaria.pdf>

4.4. Bulgarijos požiūris: teisinis įgyvendinimas nacionalinėje teisėje ir taikymas praktikoje

ES Reglamentas Nr. 861/2007 nėra perkeltas į Bulgarijos teisę. Tačiau Bulgarijos teismai jį įgyvendina tiesiogiai, nes šis teisės aktas taikomas tiesiogiai.

Pagal Bulgarijos teisės taisyklės prašymą priimti sprendimą, susijusį su ES Reglamentu Nr. 861/2007, visais atvejais nagrinėja apylinkės teismas. Šią jurisdikciją lemia ES Reglamente Nr. 861/2007 nustatyti reikalavimai ieškinio sumai, kuri negali būti didesnė negu 2 000 eurų (apytiksliai 3 900 Bulgarijos levų). Bulgarijos Civilinio proceso kodekso 103 ir 104 straipsniuose nustatyta, kad apylinkės teismui teisingos civilinės ir komercinės bylos, kuriose ieškinio suma neviršija 25 000 Bulgarijos levų (apytiksliai 12 780 eurų).

Vietinė jurisdikcija byloje nustatoma pagal atsakovo buveinę arba nuolatinę gyvenamąją vietą.

Pagal ES Reglamentą Nr. 861/2007 kitoje ES valstybėje narėje priimto sprendimo vykdymo Bulgarijoje procesas pradamas pateikiant prašymą dėl vykdomojo rašto. Sprendimą teismas priima, išnagrinėjęs, ar teismo sprendimas yra *prima facie* teisėtas (Civilinio proceso kodekso 406 straipsnis). Sprendimą galima apskųsti apeliacine ir kasacine tvarka. Atsisakius išduoti vykdomąjį raštą, ieškovas (kreditorius) turi teisę sprendimą apskųsti, o jeigu vykdomasis raštas išduodamas, jį gali apskųsti atsakovas (skolininkas) (jam pranešus apie jam pradėtą vykdomąjį procesą). Būtent tuo momentu skolininkas gauna raginimą atiduoti skolą geranoriškai (Baudžiamojo proceso kodekso 623 straipsnis).

Kitoje valstybėje priimto teismo sprendimas vykdomas pagal Bulgarijos teismo sprendimų vykdymo procesą priverstine tvarka.

Bulgarijos Civilinio proceso kodekse numatytas analogiškas civilinėse ir komercinėse bylose, kuriose ieškinio suma neviršija 25 000 Bulgarijos levų (12 780 eurų), priimtų sprendimų vykdymo procesas. Jis taikomas vietos fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams. Procesas vyksta apsikeičiant dokumentais ir gana greitai ieškovui išduodant vykdomąjį raštą (jeigu atsakovas nepareiškia prieštaravimo). Paprastai procesas trunka nuo vieno iki trijų mėnesių. Taisyklės ir terminai, nustatyti atsakovui prieštaravimui pareikšti, yra panašūs į nustatytus ES Reglamente Nr. 861/2007.

Atsakovui laiku pareiškus prieštaravimą, ieškovas tame pačiame teisme turi pareikšti ieškinį. Tokios bylos teisingos apylinkės teismui pagal atsakovo buveinę arba nuolatinę gyvenamąją vietą.

Šia procedūra Bulgarijoje plačiai naudojamosi, ypač ja naudojasi mobiliojo ryšio paslaugų teikėjai, šilumos, dujų, vandens ir elektros tiekimo įmonės.

IŠVADOS

- Vartotojai, gindami savo teises teisme, šiuo metu gali pasinaudoti dviem supaprastintomis ES teisės procedūromis: Europos mokėjimo įsakymo procedūra ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra. Šios procedūros yra alternatyvios įprastam vartotojų teisių gynimui teisme, todėl vartotojas gali rinktis, naudotis viena iš šių procedūrų ar reikšti įprastą ieškinį teisme.
- Abi priemonės – tiek Europos mokėjimo įsakymas, tiek ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra – gali būti taikomos tik tarpvalstybinio pobūdžio vartotojų ginčams, t.y. kai bent vienos iš šalių (vartotojo ir (arba) prekybininko) nuolatinė gyvenamoji vieta ar nuolatinio buvimo vieta arba įprastinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje kreipiamasi į teismą.
- Šios procedūros galioja visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją.
- Nei Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, nei Reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, nenustato teisingumo taisyklių. Teisingumas vartotojų bylose nustatomas pagal Reglamentą (EB) Nr. 44/2001 („Briuselis I“).
- Tiek Europos mokėjimo įsakymo procedūra, tiek ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra vartotojai gali pasinaudoti įgyvendindami iš esmės tik vieną iš savo, kaip vartotojų, teisių, t.y. siekdami susigrąžinti sumokėtus pinigus už nepristatytą ar nekokybišką prekę ar paslaugą, kadangi abi šios procedūros taikomos tik piniginiams reikalavimams.
- Vartotojai Europos mokėjimo įsakymo procedūra gali pasinaudoti tik tuo atveju, kai jų piniginis reikalavimas yra aiškus ir kita šalis (pardavėjas ar paslaugos teikėjas) jo neginčija. Reikalavimo suma prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą neribojamas.
- Vartotojai Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra gali pasinaudoti tik tais atvejais, kai reikalavimo suma neviršija 2 000 eurų, neįskaičiuojant palūkanų, išlaidų ir sąnaudų. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra numato ginčo teiseną.
- Nei Europos mokėjimo įsakymo procedūroje, nei Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūroje nėra privalomas advokato ar kito teisės specialisto atstovavimas. Tai mažina bylinėjimosi kaštus ir geriau užtikrina teisę į teisingumą. Tačiau ši nuostata nebetaikoma vykdymo procese.

- Tiek įsiteisėjęs Europos mokėjimo įsakymas, tiek teismo sprendimas, priimtas pagal Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūrą, yra vykdytini visose ES valstybėse narėse (išskyrus Daniją) nereikalaujant jų pripažinimo ir paskelbimo vykdytiniais, t.y. be *exequatur*.
- Nepaisant ES teisės siūlomų pažangių ir maksimaliai supaprastintų bei unifikuotų procedūrų, skirtingas jų įgyvendinimas valstybėse narėse bei palikta galimybė tam tikra apimtimi vadovautis nacionaline kiekvienos valstybės narės teise, taikant Europines procedūras (pvz., apskundimo tvarką), neužtikrina maksimalaus Europos mokėjimo įsakymo procedūros ir Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūros taikymo rezultato bei mažina vartotojų ryžtą ginti savo teises tarpvalstybinio pobūdžio ginčiuose, jų pasitikėjimą ES teise, trukdo pasiekti ES tikslus sumažinti vartotojų nepasitikėjimą tarpvalstybiniais sandoriais, užtikrinti vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teisės aktai

1.1. ES teisės aktai

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2000/C 364/01) OL C 2000 12 18.
2. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 115, 2008 05 09.
3. 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, panaikinantys Reglamentą (EEB) Nr. 295/91, OL, L 046, 2004;
4. 2002 m. gegužės 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 889/2002 dėl oro vežėjo atsakomybės nelaimingų atsitikimų atveju (Monrealio konvencija), OL L 140, 2004.
5. 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1371/2007 dėl geležinkelių keleivių teisių ir pareigų, OL, L 315/14, 2007.
6. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, OL, L 199, 2007.
7. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL, L 012, 2001.
8. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, OL, L 399, 2006.
9. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, OL, L 143, 2004.
10. 2011 m. spalio 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB.
11. 2009 m. sausio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/122/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi, ilgalaikio atostogų produkto, pardavimo ir keitimosi sutarčių aspektais, OL, L 33/10, 2009.
12. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos, OL, L 376, 2006.
13. 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004, OL, L 149/22, 2005.
14. 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas, OL, L 80/27, 1998.
15. 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, OL, L 144/19, 1997.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas, Valstybės žinios, 2008, Nr. 137-5366.

1.3. Kiti teisės aktai

1. Bulgarijos civilinio proceso kodeksas, paskelbtas Valstybės žiniuose, Nr. 59/20.07.2007, galioja nuo 2008 03 01. Naujausi pakeitimai paskelbti Valstybės žiniuose, Nr. 100/21.12.2010.

2. Teismų praktika

2.1. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimai

1. ETT sprendimas byloje 207/96 *Komisija prieš Italiją*, 1997, Rink. I-6869.
2. ETT sprendimas byloje 34/73 *Variola prieš Amministrazione delle Finanze*, 1973, Rink. 981.
3. ETT sprendimas byloje 93/71 *Leonesio prieš Žemės ūkio ministeriją*, 1972, Rink. 287.
4. ETT sujungtos bylos 585/08 *Peter Pammer prieš Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* ir 44/09 *Hotel Alpenhof GesmbH prieš Oliver Heller*, 2010.

2.2. Lietuvos Respublikos teismų sprendimai

1. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje B UAB „SB Trans“ prieš SIA „TMK Industry“ (bylos Nr. L2-2014-560/2011).

3. Specialioji literatūra

4. „Vartotojų teisių gynimas ES: vartotojų patirtis, suvokimas ir pasirinkimai“, 2009 m. rugpjūčio suvestinė ataskaita, „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas.
5. Europos vartotojų centrų tinklo 2010 m. metinė ataskaita. Liuksemburgas: Office for Official Publications of the European Union, 2011, ISBN 978-92-79-18491-8 doi:10.2772/58183.
6. „Vartotojų teisių gynimas ES: vartotojų patirtis, suvokimas ir pasirinkimai“, 2009 m. rugpjūčio suvestinė ataskaita, „Eurobarometro“ kokybinis tyrimas.
7. „Rekomendacija dėl vartotojų ginčų sprendimo ir žalos atlyginimo“, EBPO (Vartotojų politika), Paryžius: Head of Publications Service, 2006.
8. „Žalioji knyga dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti“, KOM (2002) 746 galutinis.
9. Gomez Amigo, L., „The European Order for Payment Procedure: An Example of Harmonization of the Civil Procedure in Europe“, International Association of Procedural Law, 2009 Toronto Conference.
10. Laužikas, E., Mikelėnas V., Nekrošius V., „Civilinio proceso teisė“, II tomas, Vilnius: Justitia, 2005.
11. Ganev, A.; Simeonov, S. Bulgaria. „The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011“, Global Legal Group in association with CDR.
12. Gumuliauskienė, L., „Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese“. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S).
13. Vėbraitė, V., „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai“, *Teisė*. 2010, 77: 50-61.

14. „Vartotojų ginčų sprendimas ir žalos atlyginimas rinkoje“, EBPO (Vartotojų politika), Paris: Head of Publications Service, 2006.
15. Juodkūnaitienė, V., „Europos mokėjimo įsakymas“, *Juristas*. 2009, Nr. 12: 8-14.
16. Lazauskaitė, R., „Individualaus vartotojo ieškinio problematika“, Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti.
17. „European Small Claims Procedure“, 23rd Report of Session, Lordų Rūmai, 2005-06. Londonas.
18. 2002 m. gruodžio 20 d. Žalioji knyga dėl EOPP ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti, KOM (2002).
19. Vėbraitė, V., „Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje“, *Teisė*. 2011.
20. Hau , Das neue europäische Verfahren zur Betreuung geringfügiger Forderungen, JuS 2008, 1056.
21. Ostrauskienė, V., „Europos vartotojų centro tinklo vaidmuo sprendžiant tarptautinius ginčus“, *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti*.

4. Internetinės nuorodos

1. Europos vartotojų centrai: kelionių patarimai ir pirkėjo vadovas ES vartotojams. Interaktyvus [žiūrėta 2011-09-15]. http://ec.europa.eu/consumers/ecc/index_en.htm
2. Žalos atlyginimas: Vartotojų teisių gynimas. Vartotojo skundo forma. Interaktyvus [žiūrėta 2011-09-15]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/compl/index_en.htm .
3. Padedant vartotojams gauti žalos atlyginimą: Alternatyvus ginčių sprendimas (AGS). Interaktyvus [žiūrėta 2011-09-15]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/out_of_court/index_en.htm
4. Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinio direktorato B5 skyrius "Vartotojų teisių apsauga ir žalos atlyginimas". Komisijos rekomendacijos 98/257/EB ir 2001/310/EB dėl AGS. Interaktyvus [žiūrėta 2011.10.10]. http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/28/SC28EXP_EC%20Recomm.pdf
5. Bendra informacija apie Lietuvos Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą. Interaktyvus [žiūrėta 2011.09.28]. <http://www.vvtat.lt/index.php?225846438>.
6. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, viešos konsultacijos. Vieninga Europos kolektyvinių ieškinių koncepcija. Interaktyvus [žiūrėta 2011.10.10]. http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/dgs_consultations/ca/docs/cr_consultation_paper_lt.pdf .
7. Kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmų Europos Sąjungoje efektyvumo ir veiksmingumo įvertinimas, interaktyvus [žiūrėta 2011-10-14]. http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/bg-country-report-final.pdf
8. Choosing Among the Three Regulations Creating a European Enforcement Order (EEO Regulation, EOP Regulation, ESCP Regulation): Practical Guidelines by Elena D' Alessandro. Interaktyvus [žiūrėta 2011.10.15]. http://uniroma2.academia.edu/ElenaDAlessandro/Papers/328134/Choosing_Among_the_Three_Regulations_Creating_a_European_Enforcement_Order_EEO_Regulation_EOP_Regulation_ESCP_Regulation_Practical_Guidelines.
9. 9. Asociacija „Lietuvos antstolių rūmai“. Europos mokėjimo įsakymas sėkmingai taikomas atgaunant skolas [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2011-09-27]. <http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1013/articlepage/6/articleid/1217> .

10. Europos teisminis ATLASAS civilinėse bylose/
http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_en.htm
11. Tamošiūnas, M. Europos mokėjimo įsakymo procedūra – efektyvi skolų išieškojimo priemonė [interaktyvus]. Vilnius, 2010 [žiūrėta 2011-09-27].
<http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=35747691> .
12. Bühl, L. The European Order for Payment procedure from a German point of view . [žiūrėta 2011-09-29].
http://mmrecht.com/claim_collection/EOFP_from_a_German_POV.pdf .
13. Jungtinės Karalystės Parlamentas. Europos nedidelių sumų reikalavimų procedūra [interaktyvus] [žiūrėta 2011-09-27].
<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldeucom/118/11804.htm>
14. Airijos Europos vartotojų centras. European Small Claims Procedure. First Year of Operation in Ireland. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011.09.28].
http://www.eccireland.ie/pub_reports.php